

Obraz dominancie aktuálneho užívania legálnych látok voči nelegálnym na Slovensku vo svetle štatistických údajov

Imrich Šteliar, NMCD
Bratislava

XVI. ročník celostátní konference Společnosti pro návykové nemoci ČLS JEP
a 49. celostátní konference AT sekce Psychiatrické společnosti ČLS JEP
Špindlerv Mlýn, 25.-29.04.2010

Stav ve věcech alkoholu, tabáku a psychoaktivních léků v ČR v roce 2010

NÁRODNÉ MONITOROVACIE CENTRUM PRE DROGY
GENERÁLNY SEKRETARIÁT VÝBORU MINISTROV
PRE DROGOVÉ ZÁVISLOSTI A KONTROLU DROG
ÚRAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Obsah prezentácie

1. Úvod
2. Legálne látky
3. Štatistické indikátory užívania alkoholu
4. Trendy užívania alkoholu
5. Trendy fajčenia tabaku
6. Trendy zneužívania liekov
7. Polyúzus
8. Záver

Úvod

- Súčasné nelegálne látky vznikali spravidla ako súčasť farmakologického výskumu
- svoj nelegálny status získali len v nedávnej minulosti (20. storočie), čo súviselo s rozšírením a s negatívnymi – najmä zdravotnými – dopadmi ich užívania
  - Ešte v r. 1941 vznikol v Hlohovci podnik Slovenské alkaloidy („Morfínka“) – výroba morfínových preparátov pre lekárne
- Alkohol a tabak, svojím návykovým potenciálom porovnateľné s nelegálnymi látkami, pretrvávajú ako spoločensky akceptovateľné látky pre ich historicky hlbšiu sociálno-kultúrnu zakorenenosť
  - Rozvoj lukratívneho biznisu spojený s ich výrobou a predajom na firemnej, štátnej i nadnárodnej úrovni, je najväčšou prekážkou znižovania ich ponuky a dostupnosti
  - Marketingové aktivity prispievajú k fixácii a prehĺbovaniu spoločenskej akceptácie (reklama, inovácie, kampane)
- Obe skupiny látok majú dopad na verejné zdravie a na sociálnu oblasť, preto je potrebné ich monitorovať a vyhodnocovať

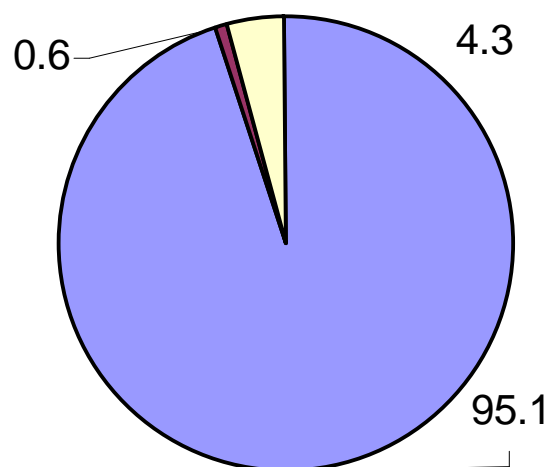
Úvod

- Sledovanie nelegálnych látok
  - dôsledkom nelegálnosti – skrytá populácia užívateľov, odlišné získavanie údajov:
    - Na jednej strane – vývoj nových sofistikovaných nepriamych metód a odhadov
    - Na druhej strane – špecializované sledovanie oblastí, kde sa časť skrytej populácie „vynára“ – zdravotnícke služby, nízkoprahové kontaktné centrá/služby, väzenstvo, polícia, prokuratúra, súdy, špeciálne registre
- Sledovanie alkoholu, tabaku
  - Nevytvorili sa špecifické systémy sledovania
    - Ako komodita (spotreba)
    - Zdravotné ťažkosti (špecifické diagnózy – priame, nepriame)
- Sledovanie liekov
  - Najmä v poslednom čase, v súvislosti s nadspotrebou a zneužívaním
- Spoločné sledovanie
  - Populačné prieskumy (aj tu slabé miesta – skrytá populácia, tendencia skrývať užívanie ilegálnych látok...)

Počty užívateľov

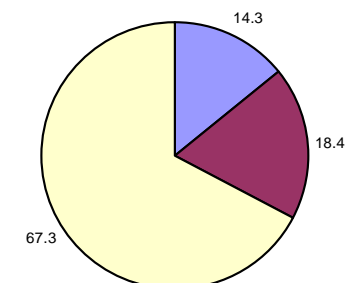
- Nelegálne látky (WDR08, prod. vek $\approx$ 4,3mld)
  - Neužívateľov ilegálnych látok: 95,1%, teda LTP $\approx$ 4,9%
  - Mesačná prevalencia (častí/pravidelní užív.): 2,6%
  - Problémoví užívatelia: 0,6%
- Alkohol (SR, štúdia EPIAF, 2008)
  - Abstinenca: 14,3%, teda LTP $\approx$ 85,7%
  - Abúzus + závislosť: 18,4%
- Cigarety – tabak (SR, štúdia EPIAF, 2008)
  - Pravidelní užívatelia: 28%, alebo tiež 28%
    - Pokles oproti údajom z r.'94-'98: 32%

Nelegálne látky (WDR)

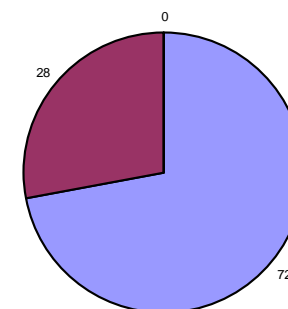
- abstinencia/neužívanie
- problémové užívanie
- Iné užívanie

alkohol (EPIAF)

- abstinencia/neužívanie
- problémové užívanie
- Iné užívanie

tabak (EPIAF)

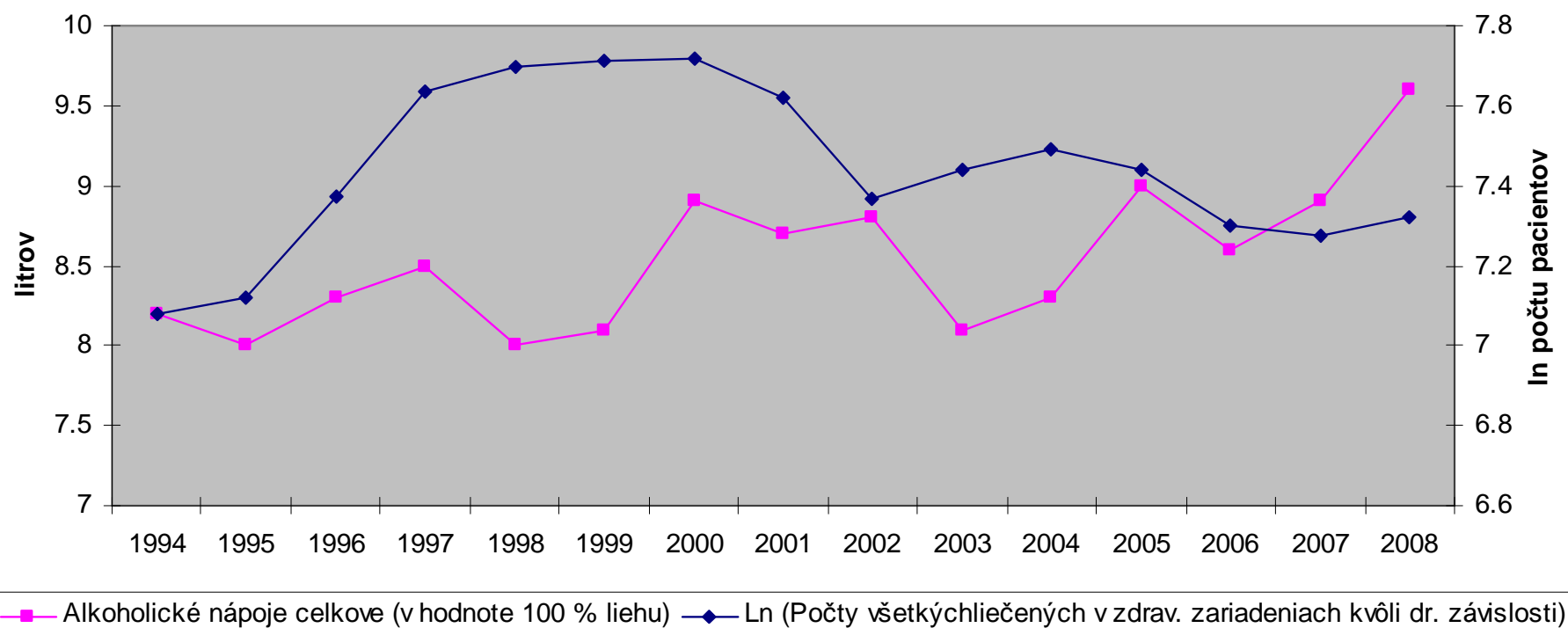
- abstinencia/neužívanie
- problémové užívanie
- Iné užívanie

Aký je vzťah medzi užívaním alkoholu a nezákonných drog?

- Viaceré štúdie poukázali na psychometricky potvrdené rozdiely v profile závislých od alkoholu a závislých od iných psychoaktívnych látok
- Štatistická manifestácia týchto rozdielov: rozdielna veková skladba pacientov v liečbe, iné zastúpenie pohlaví
  - Kohortová štúdia špecializovaného zdravotníckeho zariadenia – pacienti končiaci liečbu:
    - Opiátová závislosť (n=146): priemerný vek 23,1 (SD±4,5)
    - Alkoholová závislosť (n=136): priemerný vek 42,6 (SD±9,8 roka)
  - Vo všeobecnosti sú problémy s alkoholom prevalentnejšie vo vyššom veku (EMCDDA)
  - Rovnako to platí pre problémy s užívaním liekov, kde je výraznejšie zastúpenie žien (údaje NCZI)

Aký je vzťah medzi užívaním alkoholu a nezákonných drog?

Vývoj spotreby alkoholu na osobu a počtu pacientov liečených kvôli drogovej závislosti v SR

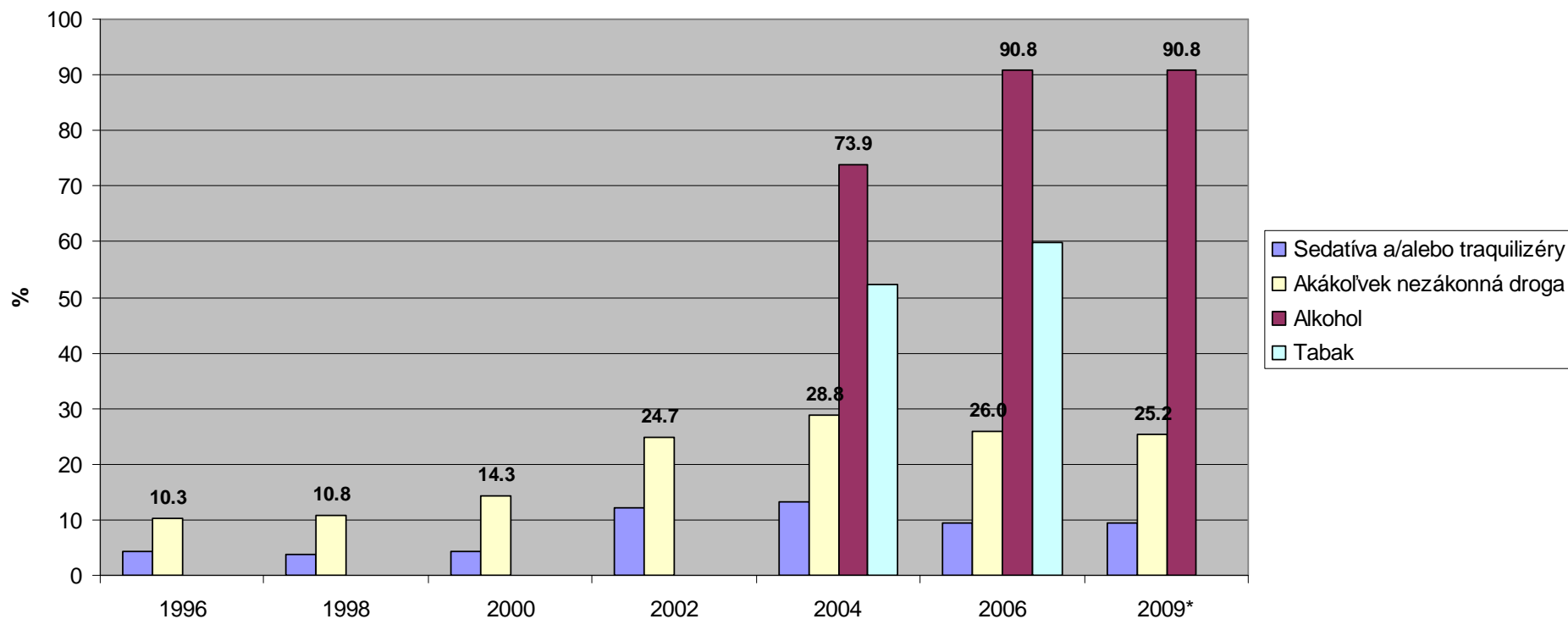
Jednoduchá lineárna korelácia: triviálna/slabá (Cohen), $r \approx -0,2$ u prvoliečených

Zdroj: NCZI, ŠÚ SR

Séria populačných prieskumov ÚVVM 1994-2006

Celoživotná prevalencia (LTP) užívania vybraných látok
Populačné prieskumy v SR, 15-64

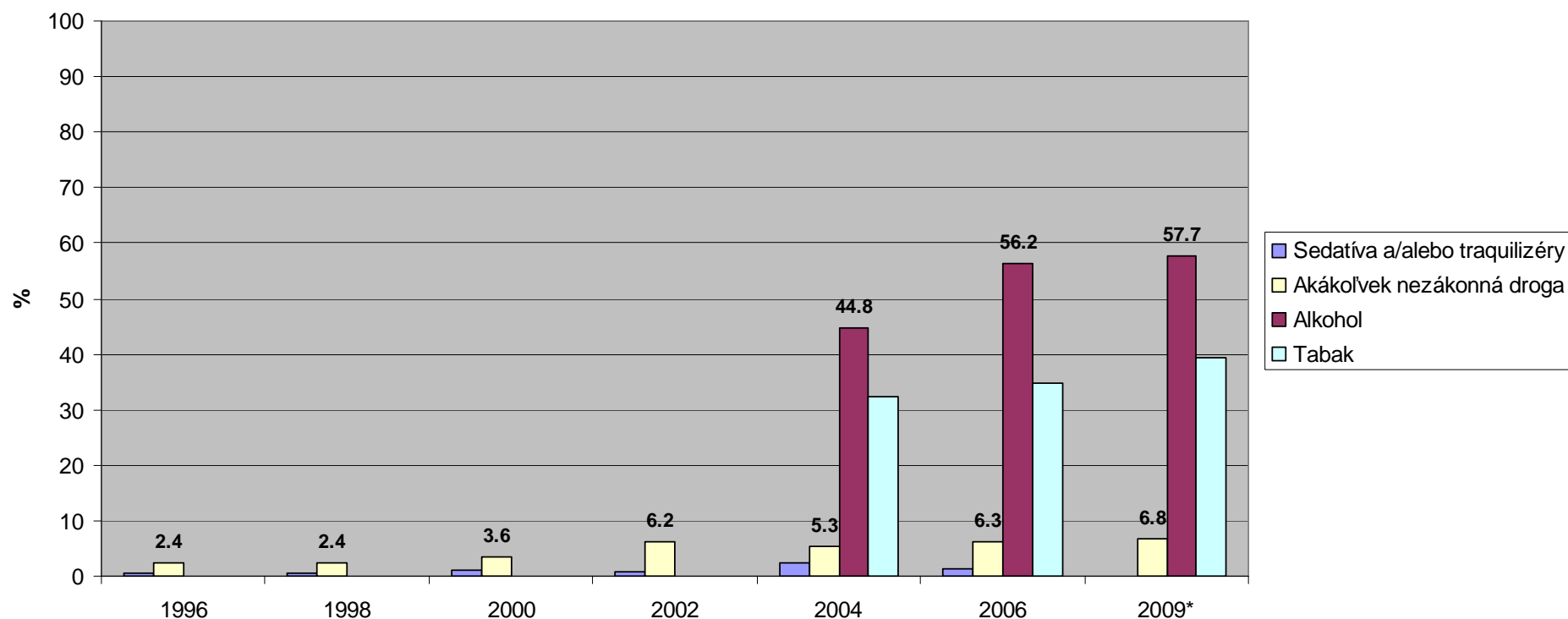

Zdroj: NMCD, indikátor GPS, štandardná tabuľka ST01

* 2009 - prieskum len v Bratislavskom kraji

Séria populačných prieskumov ÚVVM 1994-2006

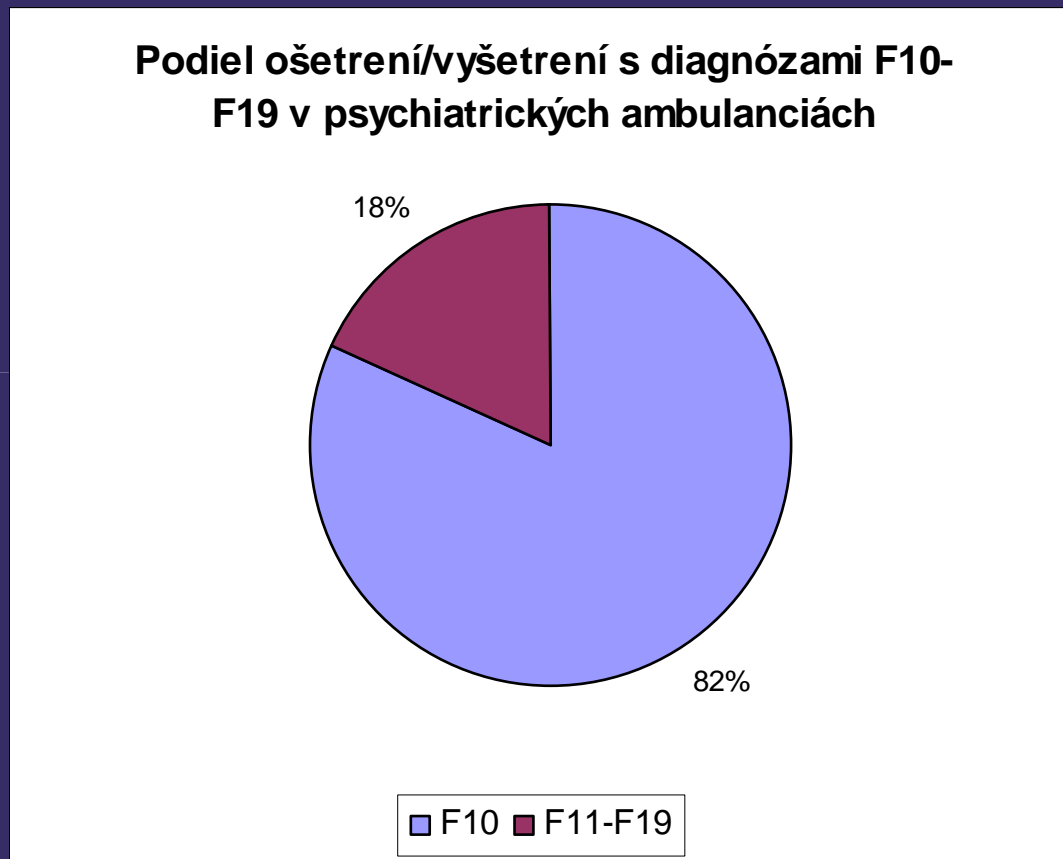
Aktuálna prevalencia (LMP) užívania vybraných látok
Populačné prieskumy v SR, 15-64

Zdroj: NMCD, indikátor GPS, štandardná tabuľka ST01

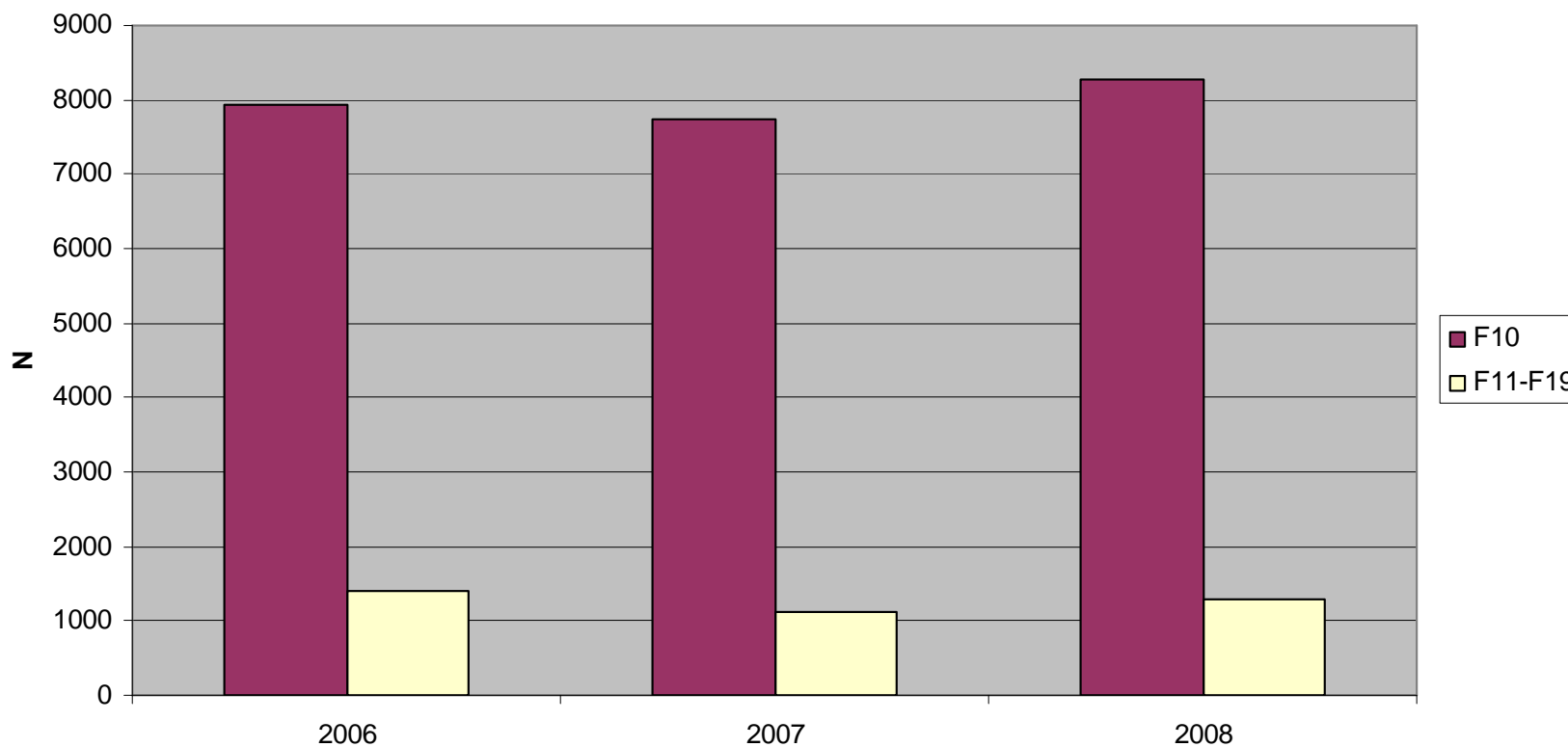
* 2009 – prieskum len v Bratislavskom kraji

Výkaz o ambulantnej starostlivosti psychiatrickej v SR

Štatistika hospitalizovaných v SR

Porovnanie počtu hospitalizovaných pacientov v zdravotníckych zariadeniach v SR s diagnózami F10 a F11-F19

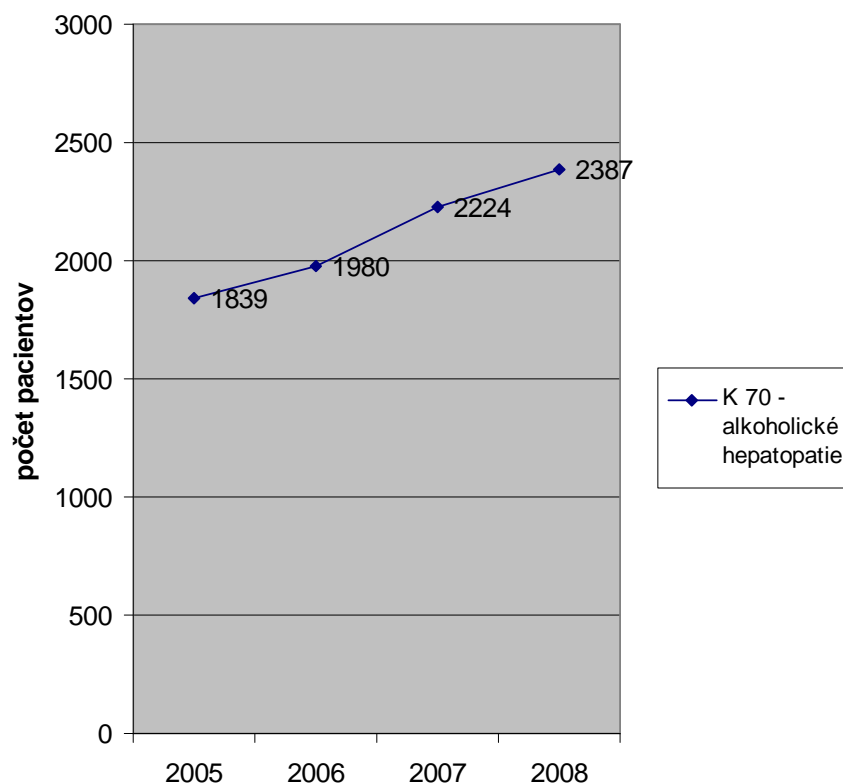

Úmrtnosť

- *V rámci nových členských štátov EÚ*
  - *U mužov - 71% rozdielu v očakávanej dĺžke života spôsobujú úmrtia na choroby vyvolané spôsobené alkoholom (25%) a tabakom (46%),
– u žien 6% alkohol a 20% tabak*
  - *V SR bolo v roku 2008 zaznamenaných 25 priamych (toxikologicky potvrdených) úmrtí z predávkovania drogami*
  - *Úmrtia z priameho predávkovania alkoholu v SR v roku 2005: 45*
-

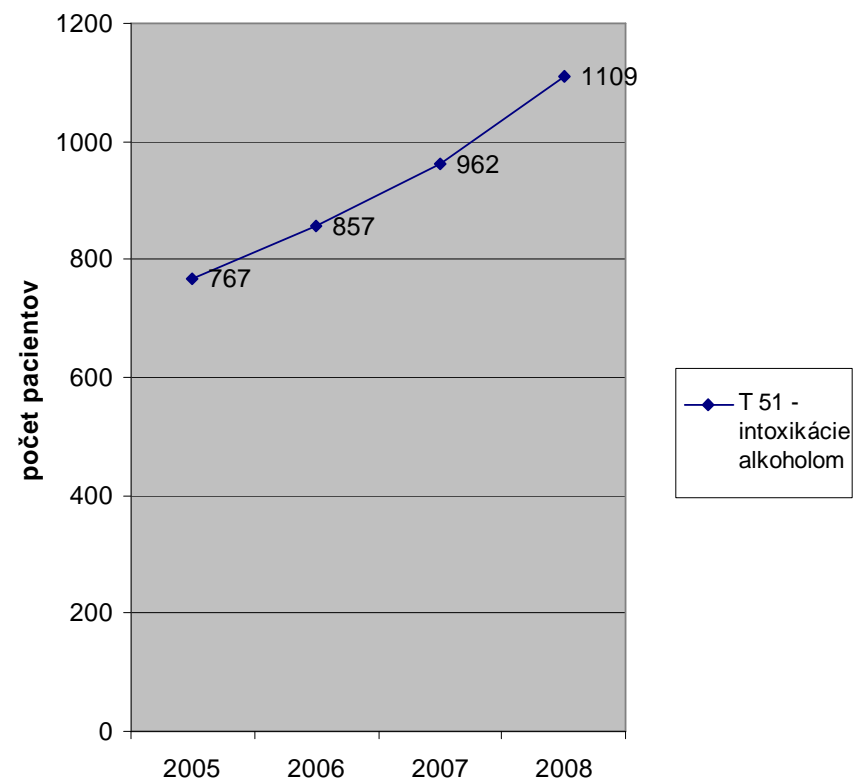
Ďalšie príčiny hospitalizácie v súvislosti s užívaním alkoholu

Trend počtu hospitalizovaných v SR kvôli diagnóze alkoholickéj hepatopatie v rokoch 2005 - 2008

Zdroj: NCZI

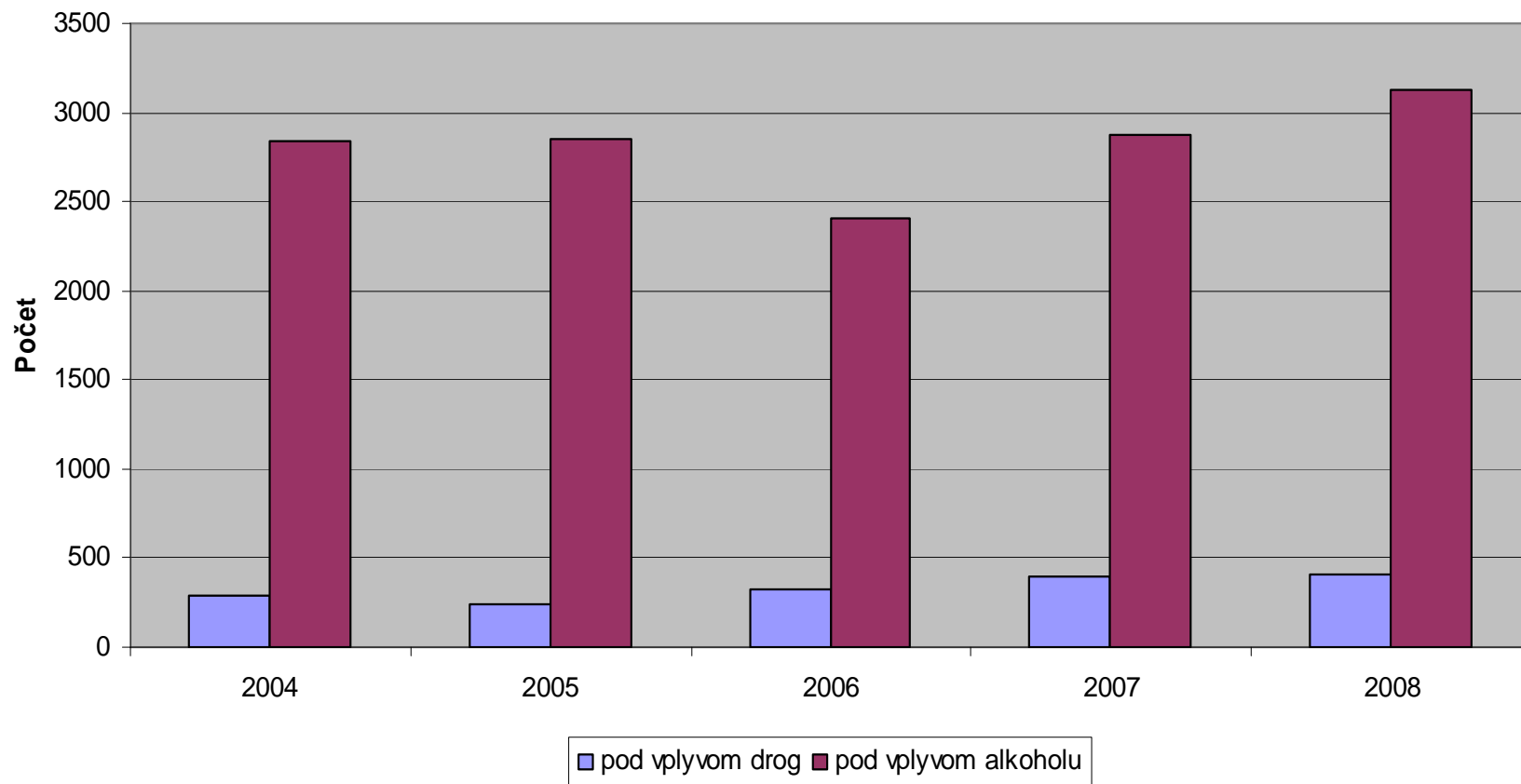
Trend počtu hospitalizovaných v SR kvôli diagnóze intoxikácie alkoholom v rokoch 2005 - 2008

Zdroj: NCZI

Štatistika odsúdených

Porovnanie počtu odsúdených za trestné činy pod vplyvom alkoholu a pod vplyvom drog, SR

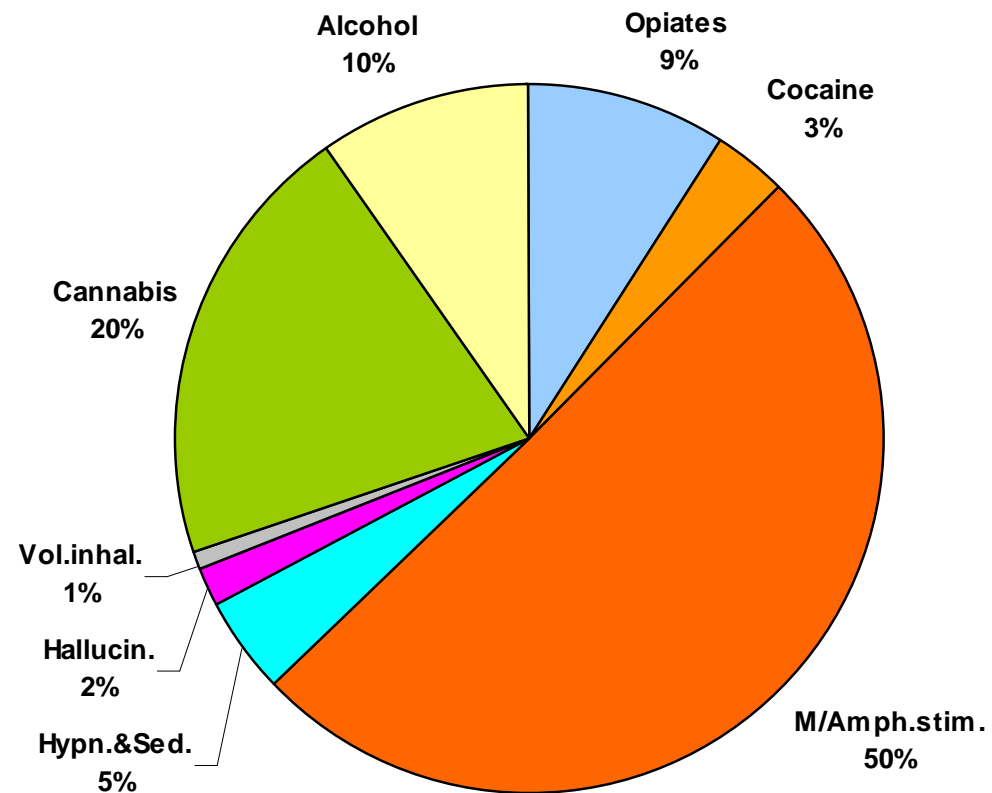

Zdroj: MS SR

Polyúzus

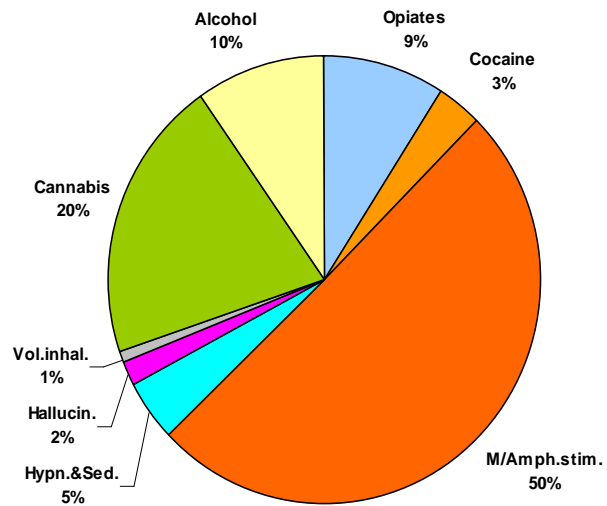

Types of secondary drug in "OPIATES patients" Slovak Republic 2007

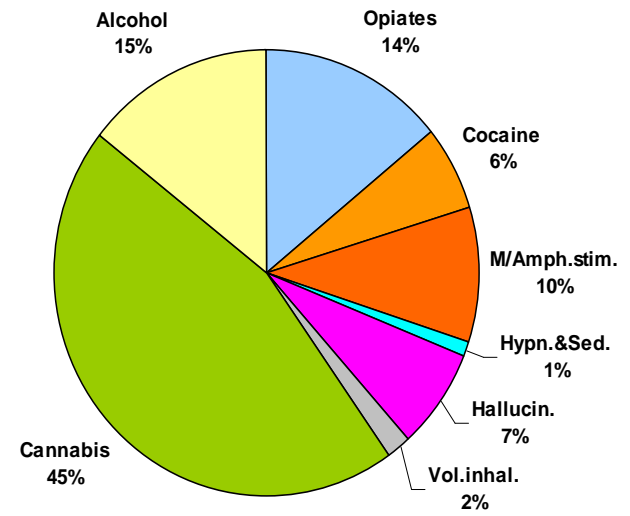

Source: National Centre of Health Information

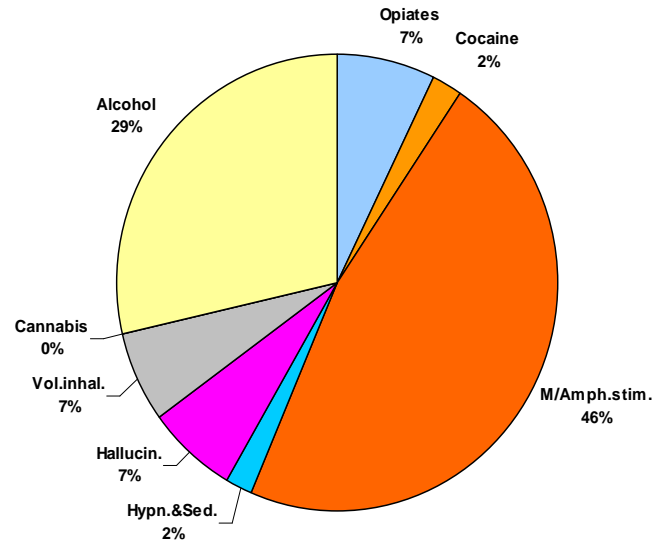
Types of secondary drug in "OPIATES patients"
Slovak Republic 2007

Type of secondary drugs in "M/AMPHET. patients"
Slovak Republic 2007

Types of secondary drug in "CANNABIS patients" Slovak
Republic 2007

Source: National Centre of
Health Information

Nielen polyúzus ilegálna & legálna

„Za komordibitu nepochybne môžeme považovať zistenie, že 46,8 percenta závislých od alkoholu má silnú fajčiarsku závislosť a pre spojenú kategóriu abúzerov a závislých od alkoholu je komordibita s ťažkou fajčiarskou závislosťou až 61,7 percenta“

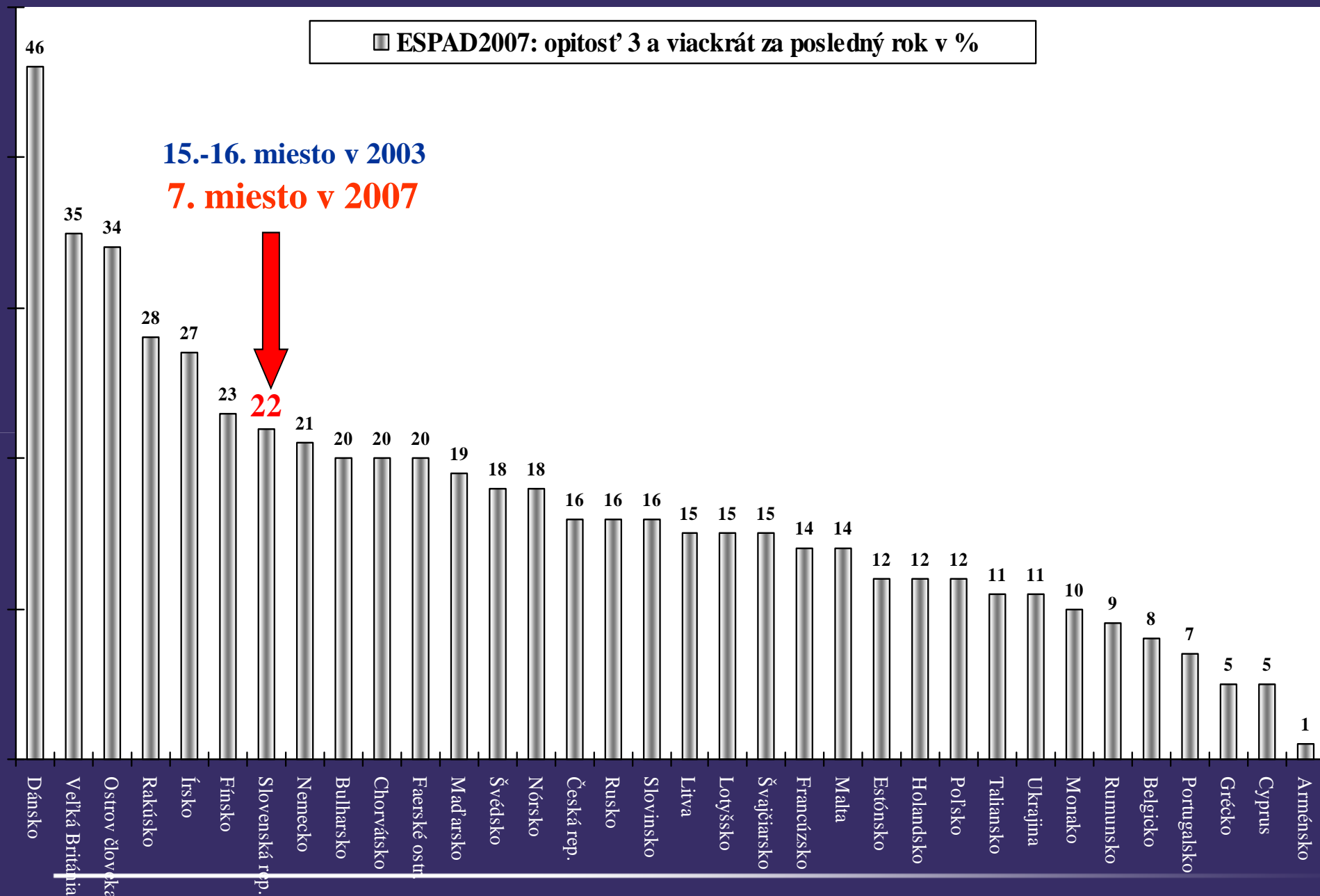
(Autori štúdie EPIAF)

- Existujú genetické predispozície pre takúto komorbidity (Neuroveda...)

Záver

Porovnanie výsledkov prieskumu ESPAD2007 u 16-ročných študentov v Európe

Zdroj údajov: Projekt ESPAD. Spracovanie a grafika : A. Nociar

Zdroje a literatúra:

- Adámková, T. a kol.: Užívání alkoholu u vysokoškolských studentů. *Adiktologie*, 2009, č.9(2)
- EMCDDA: Pozornosť upriamená na drogy, 2008, č. 1
- EMCDDA: Statistical bulletin, www.emcdda.europa.eu
- European Commission: Eurobarometer Special 331. EU citizens' attitudes towards alcohol
- Heretik, A. jr. a kol: EPIAF. Epidemiológia alkoholizmu a fajčenia na Slovensku, Psychoprof s.r.o, Nové Zámky, 2008
- Lorencovičová, S.: Osobnostné charakteristiky závislých od alkoholu a závislých od narkotík. Diplomová práca, UKF Nitra, 2007
- NCZI: Drogová závislosť – liečba užívateľa drog v SR
- NCZI: Psychiatrická starostlivosť v SR
- NCZI: Štatistika hospitalizovaných v SR
- NCZI: Zdravotnícka ročenka SR, roky 1996-2008

Zdroje a literatúra

- NMCD: Výročná správa o stave drogovej problematiky na Slovensku za rok 2008, SEVT, Bratislava, 2009
- Nociar, A.: Alkohol, drogy a osobnosť
- Okruhlica Ľ., Kováčsová E.: Dobrá prognóza pre väčšinu pacientov liečených zo závislosti od heroínu a alkoholu. Alkoholizmus a drogové závislosti, 2007, roč. 42, č. 2
- Správa o plnení úloh Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom za roky 2008-2009, materiál MZ SR na medzirezortné pripomienkovanie
- Straka, Ľ. a kol.: Otravy alkoholom a úmrtia v ťažkom stupni opitosti v regióne severného Slovenska. Psychiatria pre prax, 2008, 9 (2)
- Štatistická ročenka ministerstva spravodlivosti SR, roky 1999-2008
- UNODC: World Drug Report 2008
- UNODC: World Drug Report 2009
- WHO: Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok, 2004

F10-F19

Mental and behavioural disorders due to psychoactive substance use

F10.- Mental and behavioural disorders due to use of alcohol

F11.- Mental and behavioural disorders due to use of opioids

F12.- Mental and behavioural disorders due to use of cannabinoids

F13.- Mental and behavioural disorders due to use of sedatives or hypnotics

F14.- Mental and behavioural disorders due to use of cocaine

F15.- Mental and behavioural disorders due to use of other stimulants, including caffeine

F16.- Mental and behavioural disorders due to use of hallucinogens

F17.- Mental and behavioural disorders due to use of tobacco

F18.- Mental and behavioural disorders due to use to volatile solvents

F19.- Mental and behavioural disorders due to multiple drug use and use of other psychoactive substances

ĎAKUJEM ZA VAŠU POZORNOSŤ

imrich.steliar@vlada.gov.sk
